

gnoj lahko z umetnim gnojem zboljšamo, ter mu lahko damo takih redilnih delov rastlinske hrane, katerih rastline najbolj potrebujejo.

Zatoraj, dragi poljedelci, pri pomanjkanju hlevskega gnoja rabite umetni gnoj, da vam zemlja ne opeša. Tako si pomnožite pridelke in po njih zboljšate svoje blagostanje.

Slovstvene stvari.

Prvo desetletje Matice slovenske.

O priliki 9. občnega zbora Matice slovenske je predsednik njen gosp. dr. Costa popisal desetletno delovanje njeno, po katerem vsak rodoljub lahko sam sodi stan njen in iz katerega svet vidi, kdo je dosihmal delal za narodni literarni zavod. Tako-le se glasi popis:

„Z najvišim sklepom 4. svečana 1864. leta so presvitli cesar Franc Jožef pravila Matice slovenske potrditi blagovolili. Deseto leto se je toraj končalo, odkar se je ta za duševni napredek slovenskega naroda tako važni zavod izbudil v življenje. Primerno in potrebno se mi zdi, pregledati, kaj da je Matica storila v tej desetletni dobi, kako je dosegala svoj namen, kako je rastla in na kateri stopinji je danes.

Matica šteje danes 5 častnih in čez 2300 drugih udov (med temi čez 400 ustanovnikov). On ima čez 100 poverjenikov v vseh okrajih slovenske zemlje, in stoji z 32 učenimi društvi v dejanski zvezi književne vzajemnosti.

Občnih zborov je bilo 8, odborovih skupščin pa 29.

Matično premoženje šteje zdaj čez 61.000 gold. a. v.

Veče doneske (namreč 500 gld. in več) so Matici darovali sledeči: Dr. Lovro Toman 10.000 gld.; Matija Debeljak 8243 gld.; hranilnica Ljubljanska 3000 gld.; dekan Rozman iz Konjic 1000 gld.; svetli dijakovski škof Josip Jurij Strossmayer 1000 gold.; presvitli cesar Franc Jožef 500 gld.; Fidelis Terpinec 500 gld.; Anton baron Cojs 500 gld. Gosp. Peter Kozler pa je poklonil Matici 707 zemljevidov slovenske dežele in 470 imenikov (nad 700 gld. vrednosti) in gosp. dr. Lovro Toman plošče za krasne diplome, katere Matica daje tistim udom, ki jih želé.

Potrošila je Matica do sedaj 34.500 gold. in s tem na svetlo dala

1. Letopise.

1. Koledar za 1865. leto.
2. „ in letopis za 1867. leto.
3. „ in „ za 1868. „
4. „ in „ za 1869. „
5. Letopis za 1869. leto.
6. „ za 1870. „
7. „ za 1871. „
8. „ za 1872. in 1873. leto.

2. Zgodovinske in zemljepisne knjige.

9. Zgodovina slovenskega naroda. Spisal Ivan Terdina.
10. Vojvodstvo Kranjsko.
11. „ Koroško.
12. Slovenski Štajer, I. snopič.
13. „ „ III. „
14. Slovanstvo. Prvi del. Spisali Janez Majciger, Maks Pleteršnik in Božidar Raić.

3. Naravoslovske knjige.

15. Štirje letni časi. Po Rossmässlerji. Spisal Ivan Tušek.

16. Rudninoslovje. Po Fellöckerji, spisal France Erjavec.

17. Schödlerjeva knjiga prirode, I. del. Fizika.

18. „ „ „ II. del. Astro-

nomija in Kemija.

19. Schödlerjeva knjiga prirode, III. del. Mineralogija in Geognozija.

20. Živalstvo po Pokorniju, spisal Fr. Erjavec.

21. Rastlinstvo po Pokorniju, spisal Iv. Tušek.

4. Lepoznanska dela.

22. Pesni V. Vodnika.

23. Razna dela Jovan Vesel-Koseskega.

5. Jezikoslovno delo.

24. Slovnica českega jezika z berilom, spisal prof. Marn na Zagrebški gimnaziji.

6. Različna dela.

25. Olikani Slovenec, spisal Ivan Vesel.

26. Nauk o telovadbi. I. del.

27. Nauk o telovadbi. II. del.

7. Atlant.

28. Prvi snopič: Poluti — Evropa — Avstrija.

29. Drugi snopič: Azija — Severna Amerika — Južna Amerika.

30. Tretji snopič: Afrika — Avstralija — Evropska Rusija.

In v kratkem pride na svetlo

31. Četrty snopič: Italija — Nemčija — Evropska Turčija.

Gotovo lepa vrsta zanimivih, podučnih in koristnih knjig, večidel z dragimi prilogami in slikami.

Posebno se nadjam, da bodo **knjige za 1873. leto**, namreč Letopis za 1872. in 1873. leto, in Slovanstvo 1. del častitim udom dobro došle.

Letopis obsega 29³/₄ tiskane pôle in ima v 1. delu obširno poročilo o delovanji slovenske Matice od 1. septembra 1871. do 1. julija 1873. leta in imenik udov; potem životopisne črtice nekterih odličnih udov Matičnih, namreč: Blaža Potočnika, dr. Matija Preloga, Janeza Zalokarja in Antona barona Cojsa. — Drugi del prinaša zanimive spise zgodovinskega naravopisnega in lepoznankega zapopadka, med drugim Gogoljev ruski roman „Taras Bulba“ in prvič poslovenjeni odlični francoski roman „Pavel in Virginija“. Dodana je letopisu slika barona Antona Cojsa.

Slovanstvo (22¹/₂ pole) daje nam etnografični popis vseh slovanskih rodov in sicer v I. delu (katerega so spisali marljivi gospodje Janez Majciger, Maks Pleteršnik in Božidar Raić), po občem pregledu narodopisni popis Jugoslovanov (Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bolgarov). Ta knjiga je gotovo ena najzanimivejših in podučnejših in bode vsakemu Matičarju jako prijetno berilo. Dva priložena narodopisna zemljevida je narisal gosp. prof. Pleteršnik.

V prihodnje mora Matica, da dovrši pričeta dela, še izdati:

Slovanstvo II. del (Severni Slavjani).

Schödlerjeve knjige prirode IV. (in zadnji) snopič. (Rokopis je že izdelan.)

Slovenskega Štajerja II. in IV. snopič.

Želeti bi bilo posebno, da bi se Matici v kratkem izročili zaostali rokopisi „Slovenskega Štajerja“; ker zadnji je, rekel bi, čas, da se ta knjiga vendar enkrat dovrši. — Bati se je sicer, da bodo posamesni deli jako različni, in nekateri celó prezastareli.

Literarno delovanje Matice slovenske je bilo odlikovano:

1. na izložbi prve občne hrvatske učiteljske skupščine v Zagrebu 1871. l. s „priznanico“, in

2. na splošni svetovni razstavi Dunajski 1873. leta s „pohvalnim pismom“.

Vdeleževala se je Matica različnih slavjanskih slovesnosti, tako na primer je imenovala slavnoznega českega rodoljuba Jana Purkyně-ja o njegovi desetletnici za svojega častnega uda; 9. junija 1868. leta je častila jubilejno slavnost „musea kralovstvi Českeho“ s posebno adresom; svečana 1872. leta je Matica z drugimi ljubljanskimi narodnimi družbami vred poslala krasno napravljeno adresom ruskemu učenjaku Pogodinu v čestitanje njegovega petdesetletnega delovanja. — Pri Jungmanovi svečanosti 13. julija 1873. leta v Pragi je bila Matica zastopana po posebnem zastopiku.

Po smrti zgubila je Matica mnogo, mnogo svojih najodličnejših členov: Dr. Lovro Toman, ljubljence slovenskega naroda, izbuditelja in prvega predsednika Matice slovenske; velikodušnega mecena Matija Debeljaka; večletnega podpredsednika stolnega prošta Antona Kosa; neutrudljivega, za Matico neizmerno zaslužnega odbornika in tajnika Antona Lesarja; odbornika bar. Antona Cojs-a; potem odbornike in pisatelje: Petra Hicingerja, Antona Janežiča, D. Šavperla; izmed udov Matice slovenske pisatelje: Miroslava Vilharja, dr. Matija Preloga, Blaža Potočnika; izmed ustanovnikov: Jožefa Blaznika, Antona Čepona, dr. Rajmunda Melcerja, Rozalijo Egerjevo, Antona Wolfa, župnika pri sv. Petru pri Slatini, Janeza Gregelja, duhovnika v pokoji, notarja dr. Irkiča, Fr. Čizmana, ravnatelja nautične akademije v Trstu, Avgusta Moosa, i. t. d.

Matična knjižnica šteje nad 2000 knjig, in sicer večidel ruskih, slovenskih, českih, hrvatskih in srbskih, katere so darovali različni udje ali pa ktere je Matica prejela od družeb, s katerim stoji v djanski zvezi književne vzajemnosti. Posebna hvala gre v tem oziru prevzvišenemu gospodu Mihaelu Rajevskemu, biskupu pri ruskem poročništvu v Beču, ki je posredoval to zvezo z raznimi ruskimi literarnimi zavodi in družbami.

Knjige, primerno vezane, so na tanko popisane in v lepem redu, tako, da jih učenjak lahko rabi, ako se obrne do odbornika in knjižničarja Jana Vavru-a, ki z velikim trudom in z vse hvale vrednim požrtvovanjem popolnoma brezplačno oskrbuje Matično knjižnico. Hvala mu!

Ne manjšo hvalo zaslužita tudi gosp. dr. Jernej Zupanec in Ivan Vilhar, prvi kot bivši in drugi kot sedajni blagajnik Matični, ktera sta ravno tako nesebično oskrbovala denarne zadeve in trudapolno nabiranje doneskov od udov.

Ako pregledujemo desetletno zgodovino Matice slovenske, nahajamo v prvi vrsti tudi moža, ki stoji na čelu vsakemu narodnemu slovenskemu podvzetju, — slovenskega voditelja dr. Janeza Bleiweisa. Z dr. Tomanom in s podpisanim poročevalcem je sestavil on prvi načrt matičnih pravil; in osnovalni odbor ga je volil z dr. Leonom Vončino in s podpisanim poročevalcem vred v opravični oddelek, kateri je imel nalog, voditi društvo v prvi najtežavniši dobi. Dr. Bleiweis je od prvega začetka eden izmed najmarljivejših odbornikov in je tudi prva tri leta vredoval matični letopis.

Koncem tega poročila moram še omeniti, da jako obžalujem, da ni bilo mogoče sklicati občni zbor tečajem 1873. leta in da udje dobé knjige za 1873. leto še le sedaj! A na eni strani me tolaži to, da vendar udje s tem ne trpé nobene djanske škode, z druge strani naj pa tudi izrečem, da sili in okolščinam v okom priti ni bilo mogoče. Smrt častitega tajnika prof. Lesarja — viharo politično gibanje 1873. leta (v katero sicer Ma-

tica ni bila vpletena — pa skoro vsi delajoči Slovenci!) — preobložitev tiskarnice z delom — to so razlogi zamude, kakoršne se morda ne bodo več ponavljale. —

In tako sklepam to poročilo v presrčno zahvalo vsem v njem imenovanim dobrotnikom in prijateljem Matice, pa tudi sploh vsem drugim pisateljem, poverjenikom i. t. d.

Naj Bog blagoslovi tudi v prihodnje ta zavod, in naj se ga krepko poprime narod slovenki, da bode storil v drugem svojem desetletji enak korak naprej, kakoršni je storil v prvem!

Spomini na deželni zbor Kranjski.

(Dalje.)

Obravnava o novem poslopju za realko.

Vprašanje zaradi novega realkega poslopja, ki ga je zidala hranilnica Ljubljanska, je po odgovoru hranilnice, ki so ga „Novice“ v predzadnjem listu iz seje dež. odbora prinesle, se vkrenilo na tako razpotje, da bode dalji tek te stvari zanimival glavno mesto in deželo našo sploh. Da občinstvo toraj prav in na tanko presoditi more to zamotano stvar, naj podamo najpred nekaj zgodovinskih črtic in potem važnejše govore zadnjega deželnega zborovanja, iz katerih bode na tanko razvidno, da je postopanje večine deželnega zastopa v tej zadevi popolnoma korektno in koristi dežele popolnoma primerno. Konečno bomo troje hranilničnih pisem vstrič postavili, da bode ves svet videl, kako so gospodje v hranilnici sukali ta dar, deželi in glavnemu mestu namenjen, da so jo presuknili na to, kakor dandanes stoji. Iz same strasti do narodne večine deželnega zbora pa je skušal tudi „Slov. Narod“ slepiti naše ljudstvo, češ, da gré le za odstop ubozih 130 sežnjev deželnega vrta! Kdor le dlake išče v tem jajci, je jurček po pomoti, in če to ne, je hudobnega srca skozi in skozi.

Dne 4. novembra leta 1870. je poteklo 50 let, odkar se je ustanovila hranilnica Ljubljanska; v svečanost te petdesetletnice je občni zbor hranilnični sklenil v seji 23. septembra leta 1869., da se iz rezervnega zaklada, ki je po pravilih odločen dobrodejnim krajnim in deželnim namenom, delo napravi, ki bode vsem vnukom vedni spominek domoljubju ustanovnikov tega zavoda, in bode večne čase koristilo vsi deželi in mestu glavnemu, in to delo naj bode stavba novega poslopja, v katero se spravi cela realka. — To je bistveni sklep hranilničnega občnega zbora, ki je bil z dopisom 30. septembra 1869. leta naznanjen deželnemu odboru brez pogojev, brez dostavkov: „zum fortwährenden Nutzen und Vortheil dem ganzen Lande und der Stadt!“

Stroškov je bilo odločenih za ta spominek 150.000 do 200.000 goldinarjev, in pritrditi mora vsakteri, da bi se s tem denarjem bila prav lahko zidala jako lepa in velikanska hiša, katera bi namenom realke gotovo popolnoma zadostovala; znano pa je, da se je potrošilo blizo pol milijona goldinarjev za poslopje, katero je s svojim lišpom podobno palači, ki pa je za razmere 7razredne realke vendar le popolnoma nepotrebno. Ta veliki potrošek v sedanjih bornih časih, ko denarja sploh, zlasti pa za večje dobrodejne naprave zelo pomanjkuje, je obžalovati tem bolj, ako se pomisli, da bi se s tem denarjem bila lahko zidala ne le realka, ampak n. pr. še tudi lahko šola za dečke in šola dekliška, kar je Ljubljansko mesto med drugim primoralo do velikankega posojila, in da bi povrh tega rezervnemu hranilničnemu zakladu ostajalo še mnogo denarja za velike in mnogovrstne stroške za hišno opravo, za učne kabinete, za vzdržanje poslopja itd. To vse bilo bi se dalo napra-